

- OKLEJEWICZ K. 1993. Flora Dołów Jasielsko-Sanockich. – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego Prace Botaniczne **26**: 1–165.
- OKLEJEWICZ K. 2006. Distribution patterns of *Rubus* species (*Rosaceae*) in the eastern part of the Polish Carpathians. – Polish Botanical Studies **21**: 1–98.
- OKLEJEWICZ K., CHWASTEK E., SZEWCZYK M., ORTYL B. & MITKA J. 2014. Chorologiczne aspekty występowania głogów w Karpatach Polskich. s. 210. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- OKLEJEWICZ K., MARCINIUK J., MARCINIUK P., CISKOWSKA-MAJKA K., COP. P., JONIEC I., SMERECKA U., ŻYCHOWSKA B., BYTNAR J. & WŁODYKA K. 2012. Notatki florystyczne z granicy Beskidu Niskiego i Dołów Jasielsko-Sanockich. – Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica **19**(1): 13–18.
- ØLLGARD H. 2006. Further new *Taraxacum* species (*Asteraceae*, *Cichorioeae*) from northern Europe. – Wildenowia **36**: 693–706.
- TOKARSKA-GUZIK B., DAJDOK Z., ZAJĄC M., ZAJĄC A., URBISZ A., DANIELEWICZ W. & HOŁDYŃSKI C. 2014. Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych. s. 197. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – Wiadomości Botaniczne **22**(3): 145–155.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.
- ZALEWSKA-GAŁOZ J. 2008. Rodzaj *Potamogeton* w Polsce – taksonomia i rozmieszczenie. s. 218. Nakładem Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.

KRZYSZTOF OKLEJEWICZ¹, JOANNA LIDWIN¹, JOLANTA MARCINIUK², PAWEŁ MARCINIUK², MATYŁDA WRÓBEL¹, ANASTAZJA ROGUS¹ i AGATA STADNICKA-FUTOMA¹

¹Zakład Botaniki, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Zelwerowicza 4, 35-601 Rzeszów, Polska; e-mail: kolej@univ.rzeszow.pl; ²Zakład Botaniki, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, ul. Prusa 12, 08-110 Siedlce, Polska; e-mail: jolam@uph.edu.pl, pawelm@uph.edu.pl.

Przyjęto do druku: 25.04.2015 r.

Pierwsze stanowisko *Helleborus purpurascens* (*Ranunculaceae*) w Beskidzie Niskim

Helleborus purpurascens Waldst. & Kit. (ciemniernik czerwonawy, c. purpurowy) jest gatunkiem bardzo rzadkim w Polsce, rosnącym jedynie w paśmie granicznym Bieszczadów Wysokich na kilku stanowiskach (BOCHENEK 1998; MITKA & MICHALIK 2008; MITKA i in. 2014). W Polsce jest gatunkiem pod ścisłą ochroną (ROZPORZĄDZENIE ... 2014), znajdującym się na ogólnopolskiej „czerwonej liście” (ZARZYCKI & SZELĄG 2006), umieszczonym w grupie gatunków rzadkich, potencjalnie zagrożonych (kategoria zagrożenia R). W ogólnopolskiej „czerwonej księdze” ma kategorię VU – „narażony” (MITKA i in. 2014), a w „Czerwonej Księdze Karpat polskich” nadano mu kategorię zagrożenia LR, czyli niższego ryzyka (MITKA & MICHALIK 2008).

W 2011 r. pierwsza autorka tej pracy odkryła populację tego gatunku na swojej posesji w Beskidzie Niskim, na terenie dawnej łemkowskiej wsi Czeremcha (na południe od Jaślisk). Działka ta była przez okres powojenny, po wysiedleniu ludności łemkowskiej w akcji Wisła, własnością Państwowego Gospodarstwa Rolnego. W 2014 r. autorzy wykonali zdjęcie fitosocjologiczne w miejscu jego występowania.

Zdj. 14 maja 2014, pow. 150 m², warstwa a: *Salix fragilis* 3, *Prunus avium* 2, *Malus domestica* 2, *Tilia cordata* 2, *Populus tremula* 1; warstwa b: *Ribes grossularia* +, *Populus tremula* +, *Sambucus nigra* +; warstwa c: *Vinca minor* 3, *Chaerophyllum aromaticum* 1, *Carduus personata* 1, *Aegopodium podagraria* 2, *Carex brizoides* 2, *Ficaria verna* 1, *Lysimachia nummularia* +, *Veronica chamaedrys* +, *Urtica dioica* +, *Galium aparine* +, *Heracleum sphondylium* +, *Anemone nemorosa* +, *Ranunculus repens* +, *Euonymus europaea* c +, *Lapsana communis* +, *Glechoma hirsuta* +, *Campanula rapunculoides* r, *Geum urbanum* r, *Dactylis glomerata* r, *Poa nemoralis* r, *Lamium album* r, *Primula elatior* r, *Anthriscus nitida* r, *Melica nutans* r.

Na badanych stanowisku znaleziono 17 okazów ciemiernika na powierzchni ok. 100 m². Rośliny te rosną na wierzchołku skarpy nad potokiem, na pograniczu zarośli nadrzecznych i terenu dawnej wsi (stanowisko przylega do dawnego przedwojennego sadu). Współrzędne geograficzne stanowiska: 49,3981°N, 21,7726°E.

Status stanowiska jest niejasny. Z jednej strony populacja znajduje się przy samej południowej granicy Polski, analogicznie do stanowisk bieszczadzkich, a wraz z ciemiernikiem rosną inne gatunki leśne, jak np. *Anemone nemorosa*, *Melica nutans* lub *Carex brizoides*. Prześwietlony skraj lasu liściastego to typowe siedlisko dla tego gatunku (BOCHENEK 1998; MITKA & MICHALIK 2008; MITKA i in. 2014). Na Słowacji wyróżnia się nawet okrajkowe zbiorowisko ciemiernika czerwonego i leszczyny *Helleboro-Coryletum* (MITKA i in. 2014). Z drugiej strony stanowisko umiejscowione jest w obrębie dawnej wsi, na granicy lasu i sadu. Istnieją dwie możliwości wytłumaczenia jego obecności w tym miejscu. Po pierwsze może być reliktem uprawy, który z łatwością utrzymał się po porzuceniu wsi po akcji „Wisła” po II wojnie światowej.

W rumuńskich Karpatach ciemiernik czerwony jest ważną rośliną leczniczą, któremu przypisuje się duże znaczenie lecznicze i magiczne (BUTURĂ 1979), mógł być więc też hodowany przez ludność łemkowską, wykorzystywany w podobny sposób jak w północnej Rumunii i przenoszony do ogrodów z terenów obecnej Słowacji. Gatunek ten jest tam szerzej rozprzestrzeniony niż w Polsce, choć też jego występowanie jest ograniczone do północno-wschodniej części Słowacji – przyległej do Beskidu Niskiego i Bieszczadów (FUTÁK & BERTOVÁ 1982). Z drugiej strony może być to reliktna naturalnej roślinności. Ciemierniki w warunkach naturalnych często rosną w prześwietlonych lasach lub na ich skraju (BOCHENEK 1998; MITKA & MICHALIK 2008). Nie są też zjadane przez bydło z powodu ich toksyczności, więc pasterstwo, kiedyś tak rozpowszechnione w Karpatach, silnie protegowało ten gatunek, który na przykład w Karpatach Południowych miejscami stawał się chwastem zwalczanym na łąkach i pastwiskach (BABAI i in. 2014). Gatunek ten mógł więc utrzymać się w nadrzecznych zaroślach nawet w centrum wsi. Jeśli badane stanowisko ma pochodzenie naturalne, nasze znalezisko rozszerza zasięg tego gatunku w Europie o kilkadziesiąt km na północ.

Podziękowania. Serdecznie dziękujemy dr hab. prof. UR Krzysztofowi Oklejewiczowi (Uniwersytet Rzeszowski) za pomoc w zdobyciu niektórych źródeł bibliograficznych.

Summary. The first locality of *Helleborus purpurascens* (Ranunculaceae) in the Beskid Niski Mts. The paper reports the first locality of *Helleborus purpurascens* in the Beskid Niski Mts. The status of the population is unclear – it could be of natural origin, but it could also be a relic of cultivation, as it grows in an abandoned village on the edge of deciduous forest and a former orchard. Seventeen specimens were found. A phytosociological relevé from the site is presented.

LITERATURA

- BABAI D., MOLNÁR Á. & MOLNÁR A. 2014. „Ahogy gondozza, úgy veszi hasznát” Hagymányos ökológiai tudás és gazdálkodás Gyimesben / Traditional ecological knowledge and land use in Gyimes (Eastern Carpathians). s. 173. MTA, Budapest – Vácrátót.
- BOCHENEK P. 1998. Uwagi o rozmieszczeniu *Helleborus purpurascens* (Ranunculaceae) w Bieszczadach Zachodnich (Karpaty Wschodnie). – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Series Polonica* 5: 89–99.
- BUTURĂ V. 1979. Enciclopedie de etnobotanică românească. s. 282. Editura Științifică și Enciclopedică, Bukareszt.
- FUTÁK J. & BERTOVIÁ L. (red.) 1982. Flóra Slovenska. III. s. 606. SAV, Bratislava.
- MITKA J. & MICHALIK S. 2008. Ciemiernik czerwony (C. purpurowy) *Helleborus purpurascens* Waldst. & Kit. – W: Z. MIREK & H. PIĘKOŚ-MIRKOWA (red.), Czerwona księga Karpat polskich. Rośliny naczyniowe, s. 89–91. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- MITKA J., MICHALIK S. & BOCHENEK P. 2014. *Helleborus purpurascens* Waldst. et Kit. Ciemiernik czerwony. – W: R. KAŹMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wydanie III uaktualnione i rozszerzone, s. 155–157. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Czerwona lista roślin naczyniowych w Polsce. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Czerwona lista roślin i grzybów Polski, s. 9–20. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.

MARTA KOSTKA, ul. Emaus 6/11, 30-201 Kraków; e-mail: marta@qf.com.pl

ŁUKASZ ŁUCZAJ, Zakład Botaniki, Instytut Biotechnologii Stosowanej i Nauk Podstawowych w Weryni, Uniwersytet Rzeszowski, Werynia 502, 36-100 Kolbuszowa; e-mail: lukasz.luczaj@interia.pl

Przyjęto do druku: 29.04.2015 r.

Nowe stanowiska *Amanita strobiliformis* (Fungi, Agaricales) na Pomorzu

Amanita strobiliformis (Paulet ex Vittad.) Bertill. (muchomor szyszgowaty) to ciepłolubny i wapieniolubny gatunek muchomora, który tworzy mikoryzę z różnymi gatunkami drzew, m.in. *Acer* spp., *Betula* spp., *Fagus* spp., *Quercus* spp., *Picea* spp., *Pinus* spp., *Thuja* spp.